

Загальні методичні рекомендації

Перед вирішенням задач потрібно уважно ознайомитися із методичними рекомендаціями, які розміщені перед задачами, та вивчити рекомендовану літературу до тем. Також для правильного вирішення задач доцільно звертатися до редакції чинного Кримінального кодексу України, розміщеного на сайті Верховної Ради України за цим посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2606>

Завдання на 1 заняття

Тема 1.

**Новелізація положень інституту обставин,
що виключають кримінальну протиправність діяння
(Розділ VIII Загальної частини КК України)**

Практичне заняття – 2 год.

Методичні рекомендації. При підготовці до практичного заняття необхідно мати на увазі, що обставиною, яка виключає кримінальне правопорушення у поведінці особи, є вчинення нею діяння, яке не відповідає хоча б однієї з ознак кримінального правопорушення, тобто його протиправності (кримінальній протиправності), або суспільній небезпечності, або складу кримінального правопорушення.

Обставиною, що виключає протиправність (кримінальну протиправність) діяння визнається правомірна дія або бездіяльність певного суб'єкта, яка зовні схожа із об'єктивними ознаками кримінального правопорушення, але по суті є суспільно корисною або соціально прийнятною і виключає кримінальну відповідальність особи за шкоду, спричинену об'єкту кримінально-правової охорони. Такі обставини передбачені у Розділі VIII Загальної частини КК України, у деяких статтях Особливої частини КК, а також в інших нормативно-правових актах регуляторного законодавства.

З початку широкомасштабної агресії РФ проти України КК та інші нормативно-правові акти були доповнені новими обставинами, що виключають протиправність діяння. Законом України №2114-IX від 3.03.2022 р. «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» Розділ II «Прикінцеві та перехідні положення Кримінального кодексу України» доповнений п.22 такого змісту «Цивільні особи не несуть кримінальної відповідальності за застосування вогнепальної зброї проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, якщо така зброя застосована

відповідно до Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України».

Згідно із Законом України № 2124-IX від 15.03.2022 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану» КК України був доповнений статтею 43-1. «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України». Цим же законом у ст. 1 Закону України «Про оборону України» передбачено поняття «бойового імунітету», а у ч. 3 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» - «владного імунітету».

При характеристиці кожної нової обставини, що виключає протиправність діяння, слід керуватися наступним алгоритмом: 1) поняття цієї обставини; 2) тип правомірної поведінки - використання суб'єктивного права, виконання юридичного обов'язку чи здійснення владного повноваження щодо цієї поведінки; 3) підстава правомірної поведінки; 4) ознаки правомірної поведінки особи(суб'єкт, об'єкт спричинення шкоди, об'єктивні ознаки, мета та суб'єктивний контроль); 5) межі правомірного заподіяння шкоди; 6) перевищення меж правомірного заподіяння шкоди; 7) відповідальність за перевищення меж правомірного заподіяння шкоди.

Завдання

1. Жителька села Валентина, син якої загинув на фронті, у липні 2022 р., перебуваючи на тимчасово окупованій території України, додала до спиртного напою домашнього виготовлення «Медовуха» отруту і пригостила цим напоєм військовослужбовців РФ, які базувалися на території села. Внаслідок вживання отруєного спиртного напою шестеро солдат РФ померли.

Чи є підстава для застосування будь-якої обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, вчиненого Валентиною? Якщо так, надайте характеристику цій обставині. Якщо немає підстави для застосування будь-якої обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, вчиненого Валентиною, вирішіть питання про її кримінальну відповідальність.

2. Водій таксі Степан 10 березня 2022 р. отримав у поліції автомат АК-74 та набой до нього для прийняття участі у наданні відсічі збройній агресії РФ. Після деокупації території, де проживає Степан, керівник військової

адміністрації видав наказ, яким зобов'язав цивільних осіб, які раніше отримали вогнепальну зброю та набої до неї для протидії збройній агресії РФ, здати їх до органів Національної поліції України у строк до 20 липня 2022 р. Степан автомат повертати відмовився, мотивуючи своє рішення тим, що війна ще не закінчена і зброя йому потрібна для власного захисту, захисту своєї сім'ї та держави від агресії РФ. Органами досудового розслідування Степан був притягнутий до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 263 КК України.

Чи є підстава для застосування будь-якої обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, вчиненого Степаном? Якщо так, надайте характеристику цій обставині. Якщо немає підстави для застосування будь-якої обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, вчиненого Степаном, надайте відповідь - чи правильне рішення прийняли органи досудового розслідування?

3. 20 жовтня 2022 р. військовослужбовець ЗСУ України Іван, виконуючи бойове завдання із захисту повітряного простору України, використовуючи переносний зенітно-ракетний комплекс, збив ракету збройних сил РФ. Уламки збитої ракети упали на приватний будинок, внаслідок чого загинула сім'я, яка мешкала у цьому будинку.

Чи є підстава для застосування будь-якої обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, вчиненого Іваном? Якщо так, надайте характеристику цій обставині. Якщо немає підстави для застосування будь-якої обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, вчиненого Іваном, вирішіть питання про його кримінальну відповідальність?

4. 10 січня 2023 року під час виконання бойового завдання по обороні міста військовослужбовець ЗСУ Микола витратив усі набої до кулемета. Перебуваючи в оточенні військ РФ та усвідомлюючи високу вірогідність потрапляння до полону, Микола знищив свій кулемет, щоб зброя не досталася ворогу. Через деякий час Миколі вдалося вийти з оточення та уникнути полону. Судом першої інстанції Микола був засуджений за умисне знищення зброї, вчинене в умовах воєнного стану (ч. 4 ст. 411 КК України).

Чи є підстава для застосування будь-якої обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, вчиненого Миколою? Якщо так, надайте характеристику цій обставині. Якщо немає підстави для застосування будь-якої обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, вчиненого Миколою, надайте відповідь - чи правильне рішення прийняв суд?

5. Міський голова Петро, 5 березня 2022 р. отримав достовірну інформацію про те, що велика кількість військової техніки РФ рухається у напрямку міста і наближаються до мосту через річку. Не маючи зв'язку з органами влади для координації своїх дій та розуміючи нагальну потребу якнайдовше стримати ворожі війська, Петро віддав наказ своїм працівникам знищити міст. Міст було зруйновано, проте надовго стримати ворога не вдалося, адже військові РФ налаштували понтонну переправу через річку і продовжили просуватися в глиб України. Слідчий притягнув міського голову Петра до кримінальної відповідальності за умисне знищення майна, що заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах (ч. 2 ст. 194 КК України).

Чи є підстава для застосування будь-якої обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, вчиненого Петром? Якщо так, надайте характеристику цій обставині. Якщо немає підстави для застосування будь-якої обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, вчиненого Петром, тоді надайте відповідь - чи правильне рішення ухвалив слідчий?

Список літератури:

1. Порядок застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 р. № 828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2018-п/print>.

2. Порядок застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2022 р. № 448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448-2022-п/print>

3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 р. № 2124-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20/print/>.

4. Про внесення змін і доповнень до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України (щодо кримінальної відповідальності осіб під час особливого періоду та в умовах надзвичайного

стану): проєкт закону від 13 березня 2022 р. № 7156. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39213/>.

5. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України від 3 березня 2022 р. № 2114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20/print>.

6. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/print>.

7. Про оборону України: Закон України від 6 груд. 1991 р. № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

8. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/print/>.

9. *Акімов М.О.* Деякі проблеми кримінально-правової регламентації бойового імунітету та шляхи їх розв'язання. 2022. С. 273-276.

10. *Анчукова М.В.* Виправданий ризик як обставина, що виключає злочинність діяння / М. В. Анчукова. – Харків : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. – 168 с.

11. *Баулін Ю. В.* Нові обставини, що виключають кримінальну відповідальність особи в умовах воєнного стану/ Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 16 грудня 2022 р.).

12. *Баулін Ю.В.* Бойовий імунітет як обставина , що виключає кримінальну відповідальність: Кримінально-правові і процесуальні відповіді на виклики воєнного стану в Україні: матеріали круглого столу , проведеного в межах Дня науки на факультеті правничих наук Національного університету « Києво- Могилянська академія»(27 січня 2023 року) .- Київ: НаУКМА , 2023, с.12-16.

13. *Вартилецька І. А., Шармар О. М.* Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану та особливого періоду. Вісник Асоціації кримінального права України. 2021. Вип. 1(15). С. 91–206.

14. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні: матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 5 трав. 2022. – Харків: Право, 2022. – 310 с.

15. Кузнецов В.В., Сийплові М.В. Кримінально-правова характеристика виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 4. С. 320-325. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/76>

16. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-прак. комент./А.А. Вознюк, О.О. Дудоров та ін. – Київ: Норма права, 2022. –278 с.

17. Пономаренко Ю. А. Кримінально-правові наслідки запровадження в Україні воєнного стану. Проблеми законності. 2019. Вип. 145. С. 179–192. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.145.156668>

18. Пономаренко Ю. А. Новелізація положень КК щодо обставин, які виключають кримінальне правопорушення, в умовах воєнного стану. Вісник Асоціації кримінального права України, 2022. № 1 (17). С. 1-23. <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.256785>.

19. Шармар О.М. Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння. Вісник Асоціації кримінального права України, 2022. № 1 (17). С. 24-35. <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.257792>

Завдання до 2 заняття

Тема 2.

Новелізація положень інституту злочинів проти основ національної безпеки (Розділ І Особливої частини КК України)

Практичне заняття – 2 год.

Методичні рекомендації. При вивченні теми потрібно проаналізувати первинну редакцію Розділу І Особливої частини КК України (станом на 1 вересня 2001 року). Цей розділ тривалий час залишався малозастосовним. Кількість справ (проваджень) за його статтями була стабільно низькою та наближалась до нуля. Тривалий час він залишався розділом, що не зазнавав новелізації.

Перші зміни до розділу І Особливої частини відбулися з прийняттям Закону України № 721-VII від 16.01.2014 р., яким його було доповнено статтею 110-1 «Екстремістська діяльність», що стала частиною так званих «диктаторських законів Януковича». Ці положення втратили чинність з набранням чинності Закону України № 732-VII від 28.01.2014 р.

Після цього слід звернути увагу на дві хвили новелізації норм про злочини проти основи національної безпеки України. Перша хвиля змін відбулася у 2014 році, що пов'язано з початком збройної агресії російської федерації проти

України, окупацією території Кримського півострову та окремих районів Луганської і Донецької областей. Розділ І було доповнено статтями 110-2 і 114-1 КК, також зазнали змін санкції окремих статей (в частині посилення кримінальної відповідальності). Друга хвиля новелізації пов'язана з відкритим та широкомасштабним витком агресії російської федерації у 2022 році. Розділ І було доповнено статтями 111-1, 111-2 та 114-2 КК, відбулася диференціація відповідальності за державну зраду і диверсію, посилено кримінальну відповідальність за окремі злочини.

Вирішуючи запропоновані до розгляду практичні завдання (фабули) потрібно насамперед слідувати тій послідовності питань, які викладені до кожного завдання. У завданнях 1 – 3 необхідно надати правильну формулу кваліфікації дійових осіб і юридичне формулювання кваліфікації вчиненого, аргументуючи та доводячи свою позицію. Відповідаючи на питання, які стосуються змісту законів про внесення змін, порівняння різних редакцій статей, оцінки внесених чи пропонуваніх змін, варто згадати матеріал, який був вивчений на перших трьох заняттях. Особливу увагу слід приділити підставам (критеріям, правилам) криміналізації/декриміналізації, пеналізації/депеналізації.

Завдання

1. Підприємець К. у вересні 2014 року, підтримуючи погляди з відокремлення окремих областей України і утворення з них незалежної держави, надавав кошти для друку та розповсюдження газети із закликами до антиконституційної зміни меж території України.

Інший підприємець – Б., 10 березня 2022 року, після окупації одного населеного пункту Херсонської області російською федерацією, підтримуючи приєднання Херсонщини до складу країни-агресора, на прохання голови незаконно створеної виборчої комісії надав кошти для друку бюлетенів з метою проведення референдуму з винесенням питання про приєднання до складу рф.

1. Проаналізуйте положення статті 110-2 КК та порівняйте їх з положеннями статей 109 і 110 КК. У якому співвідношенні знаходяться ці норми? Чи охоплюється ст. 110-2 КК фінансування всіх форм учинення злочинів, передбачених статтями 109 і 110 КК?

2. Кваліфікуйте дії К. та Б. Як би кваліфікувалися їх діяння, якби подібне було вчинено ними в травні 2014 року?

3. Дайте оцінку законодавчій новелі, яка полягала у доповненні КК статтею 110-2.

(До відома: Закон, яким КК доповнено ст. 110-2 КК (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-18#n5>); Пояснювальна записка та Висновок Головного науково-експертного управління до цього Закону (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4822&skl=8)).

2. Р. спілкувався з К. в соціальному месенджері та висловив останньому свою думку словами, якими заперечив збройну агресію російської федерації проти України. Останній повідомив органи безпеки, які відкрили проти нього кримінальне провадження.

Інший громадянин – Ф. був затриманий органами безпеки за те, що розмістив на своєму YouTube-каналі відео, в якому заперечив збройну агресію російської федерації проти України.

1. Проаналізуйте ч. 1 ст. 111-1 і ст. 436-2 КК, порівняйте зміст їх диспозицій та санкцій. Як належить кваліфікувати дії Р. та Ф.?

2. У якому співвідношенні на Ваш погляд знаходяться норми, передбачені ч.1 ст.111-1 і ст. 436-2 КК?

3. Громадяни України К. та Б. приєдналися до складу окремого батальйону незаконно створеного збройного формування на території тимчасово окупованої території для участі у воєнних діях проти України. К. приєднався 4 березня 2022 року, а Б. 16 березня 2022 року. Вони брали участь у діяльності цього формування до 25 березня 2022 року, коли й були затримані.

Проаналізуйте положення статей 111, 111-1 і 260 КК, звертаючи увагу на момент набрання чинності Законом, яким КК було доповнено статтею 111-1 КК (Закон № 2108-IX). Як належить кваліфікувати дії К. та Б.? Чи створює Закон № 2108-IX підстави для зворотної дії кримінального закону в часі щодо дій К.?

4. Ознайомтеся зі змістом ст. 114-2 КК України. Проаналізуйте Закон України № 2178-IX від 01.04.2022 р. (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2178-20#n5>).

Надайте оцінку законодавчій новелі, яка полягала в доповненні КК статтею 114-2 та змінам до неї (зверніть увагу, зокрема, на коло суб'єктів, яким дозволяють поширювати інформацію, а також на зміст інформації, про яку йдеться в ч.1 ст.114-2 КК, наприклад, чи охоплює вона інформацію про направлення, переміщення військової техніки (танки, системи ППО тощо).

Список літератури:

1. Анісімов Г., Антонюк Н. Розмежування колабораційної діяльності із суміжними складами кримінальних правопорушень: презентація. *Верховний Суд*. URL: <https://cutt.ly/dZoFYrK/>

2. Зайцев О.В., Бодейко В.А. Щодо встановлення суб'єктивних ознак колабораційної діяльності (узагальнення матеріалів судової практики): Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. Том 4 № 100 (2022). URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1550>

3. Мовчан Р.О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми. Київ: Норма права, 2022. 244 с.

4. Мовчан Р.О. Аналіз кримінально-правової новели про несанкціоноване поширення військово значущої інформації (ст. 114-2 кримінального кодексу України). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №4. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=149>

5. Олейніков Д.О., Членов М.В., Буряк О.О., Букреев О.І., Швець А.З. Колабораційна діяльність: загальні засади кримінально-правової кваліфікації (*практичний порадник*). Харків: Право, 2022. 98 с.

6. Рубашенко М.А. Заперечення здійснення збройної агресії проти України, факту тимчасової окупації частини території України: деякі питання кваліфікації. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану*: матеріали наук.-теорет. конф. (Київ, 26 трав. 2022 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 195-199. URL: <http://www.academia.edu/87272765/>

Заперечення_здійснення_збройної_агресії_проти_України,_факту_тимчасової_окупації_частини_території_України:_деякі_питання_кваліфікації

7. Рубашенко М.А. Проблеми використання поняття «сепаратизм» у сфері кримінального права. Вісник Асоціації кримінального права України. 2017. Випуск 2 (9). С. 88-104. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/165710>.

8. Рубашенко М.А. Про співвідношення посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК) і фінансування дій, учинених з метою зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2 КК). *Застосування норм міжнародного гуманітарного, національного кримінального та кримінального процесуального права в ході проведення антитерористичної операції на сході України*: матеріали кругл. столу (Харків, 12 лют. 2015 р.). Харків: НЮУ, 2015. С. 87-91. URL: [https://www.academia.edu/34852908/Про_співвідношення_посягання_на_територіальну_цілісність_і_недоторканність_України_\(ст._110_КК\)_і_фінансування_дій,_учинених_з_метою_зміни_меж_території_або_державного_кордону_України_\(ст._110-2_КК\)](https://www.academia.edu/34852908/Про_співвідношення_посягання_на_територіальну_цілісність_і_недоторканність_України_(ст._110_КК)_і_фінансування_дій,_учинених_з_метою_зміни_меж_території_або_державного_кордону_України_(ст._110-2_КК))

9. Рубашенко М.А., Салтиков С.М. Проблеми об'єктивної сторони фінансування дій, учинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. Вип. 1. С. 188-192. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=85>.

10. Хавронюк М.І. Колаборанти з точки зору Кримінального кодексу URL: <https://racurs.ua/ua/b222-kolaboranti-z-tochki-zoru-kriminalnogo-kodeksu.html>

Завдання до 3 заняття

Тема 3.

Новелізація положень інституту кримінальних правопорушень проти власності (Розділ VI Особливої частини КК України)

Практичне заняття – 2 год.

Методичні рекомендації. Злочини проти власності під час введення в дію КК України 2001 р. являли собою достатньо гармонійну систему. В науці кримінального права їх поділили на 3 групи: 1) корисливі злочини, пов'язані з незаконним обертанням чужого майна на користь винного або інших осіб (статті 185, 186, 187, 189, 190, 191 КК); 2) корисливі злочини, не пов'язані з незаконним обертанням чужого майна на користь винного або інших осіб (статті 188-1, 192, 193, 197-1, 198 КК); 3) некорисливі (статті 194, 195, 196, 197 КК).

Всі зміни, які вносилися до розділу VI Особливої частини КК України можна поділити на кілька груп: 1) які стосувалися декриміналізації та криміналізації діянь, у тому числі в частині додавання кваліфікуючих/особливо кваліфікуючих ознак; 2) доповнення або уточнення назви та/або диспозиції статті; 3) посилення/пом'якшення караності діяння.

При цьому практика застосування положень кримінального закону в сфері кримінальних правопорушень проти власності є достатньо стабільною, вона ґрунтується на положеннях постанови Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 06.11.2009 р. № 10.

Слід звернути увагу на кілька постанов вищих судових інстанцій, які:

- урегулювали питання малозначності діяння у кримінальних правопорушеннях проти власності. Зокрема, Верховний Суд наголосив, що закріплене у ч. 2 ст. 11 КК України положення передбачає встановлення

малозначності лише в тому разі, коли законодавець вирішення питання про межі заподіяної шкоди залишає на розсуд правозастосувача (суду). Щодо злочинів, конструкція складів яких передбачає конкретно визначений розмір спричиненої шкоди, констатація малозначності діяння виключається. Оцінка суспільної небезпеки діяння, передбаченого ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 185 КК, не може визначатись за правилом, закріпленим у ч. 2 ст. 11 КК, оскільки суспільно небезпечні наслідки цього складу злочину мають чітко визначену мінімальну межу шкоди, яка може бути завдана власнику майна. Якщо ж істотність шкоди знаходить своє чітке відображення у визначенні об'єктивних ознак того чи іншого складу злочину, тобто характер шкоди є фіксованим і не може оцінюватись на розсуд правозастосувача (абсолютно визначені правові норми), застосування кримінально-правової норми про малозначність виключається. На встановлення малозначності діяння жодні інші фактори, крім вказаних вище обов'язкових умов, не впливають (постанова Судової палати у кримінальних справах ВСУ від 24.12.2015 р. у справі № 5-221к15, постанова ВСУ від 17.12.2015 р. у справі №5-152к15 та постанова ККС ВС від 08.02.2018 р. у справі № 401/2806/16-к);

- розтлумачували поняття «крадіжки, поєднаної з проникненням у житло» та «крадіжки, поєднаної з проникненням у сховище», а також риси «проникнення» (постанова ВСУ від 31.01.2013 р. у справі № 5-33к12, постанова ВСУ від 08.09.2016 р. у справі № 5-213к(15)16, постанова Об'єднаної палати ККС ВС від 19.11.2018 р. у справі № 205/5830/16-к та постанова ККС ВС від 01.10.2020 р. у справі № 404/4869/17);

- піднімали питання тлумачення «іншого приміщення», як кваліфікуючої ознаки крадіжки (ч. 3 ст. 185 КК України). Зокрема, було визнано, що поняття «інше приміщення» включає різноманітні постійні, тимчасові, стаціонарні або пересувні будівлі чи споруди, призначені для розміщення людей або матеріальних цінностей (виробниче або службове приміщення підприємства, установи чи організації, гараж, інша будівля господарського призначення, відокремлена від житлових будівель, тощо). Таким чином, до інших приміщень відносяться, приміром, машинне приміщення котушки гальмівного пристрою ліфта, колодязь кабельної каналізації електрозв'язку (телекомунікаційний колодязь) тощо (постанова ВС від 13.06.2019 р. у справі № 428/1457/18, постанова ККС ВС від 02.06.2020 р. у справі № 175/3057/17).

Разом з цим, далеко не з усіх проблемних питань застосування кримінального законодавства щодо правопорушень проти власності судова практика сформувала переконливу позицію. Це зокрема стосується й тлумачення деяких кваліфікуючих ознак кримінальних правопорушень проти

власності. Наприклад, попри сформовану позицію Верховного Суду щодо такої кваліфікуючої ознаки правопорушення, передбаченого ст. 194 КК, як знищення майна загальнонебезпечним способом (див. ухвалу ВС від 27.03.2019 р. у справі № 1-8/2012) її тлумачення, викладене у зазначеній ухвалі, викликає достатньо обґрунтовану критику з боку науковців та різне бачення щодо встановлення її ознак у правозастосовній діяльності.

Варто також звернути увагу й на новелізацію положень чинного КК щодо Розділу VI Особливої частини у зв'язку із повномасштабним вторгненням РФ та введенням воєнного стану. Так, з початком повномасштабного наступу РФ, законодавець оперативно вніс зміни до розділу VI Особливої частини КК України задля посилення відповідальності за мародерство, що проявилось у доповненні низки особливо кваліфікованих складів такою ознакою як вчинення діяння в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 4 ст. 185, ч. 4 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189 та ч. 4 ст. 191 КК України). Тобто вчинення будь-якої крадіжки з 7 березня 2022 р. (набрання чинності Законом України № 2117-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство») і до кінця дії воєнного стану в Україні має кваліфікуватися за ч. 4 ст. 185 КК України, що фактично нівелює існування кримінальних проступків у цьому розділі Особливої частини КК України на цей час. У зв'язку із зазначеними змінами до чинного КК актуальності набуло питання розмежування кримінальних правопорушень проти власності та деяких правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби та правопорушень у сфері порушень міжнародного гуманітарного права.

Завдання

1. Касир супермаркету Петрова вирішила заволодіти грошима з каси у сумі 2000 грн., яких їй не вистачало на покупку нового мобільного телефону. 500 грн. вона привласнила 28 лютого 2022 р., 700 грн. – 3 березня 2022 р, 800 грн. – 10 березня 2022 р.

Дії Петрової були кваліфіковані за ч. 1 ст. 191 КК. Адвокат підозрюваної наполягав на перекваліфікації її дій на ч. 1 ст. 185 КК, оскільки касир не є службовою особою.

Кваліфікуйте дії касира Петрової.

2. Іванов 25 червня 2009 р. вчинив крадіжку дитячого велосипеда з під'їзду багатоквартирного будинку. В результаті проведення товарознавчої

експертизи було встановлено, що вартість викраденого велосипеда становила 100 грн.

Кваліфікуйте дії Іванова. Чи змінилася б кваліфікація його дій, якби крадіжку було вчинено 24 червня 2009 р.? Чи впливає на кваліфікацію наявність кодового замка на дверях під'їзду?

3. Іван знаходився у неприязних стосунках із своїм сусідом Павлом через неправильне, на думку Івана, встановлення сусідом паркану, що розмежовує їх приватні будинки. Одного разу, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, Іван переліз через паркан на територію домоволодіння Павла та обливши легкозаймистою речовиною садові меблі, що стояли на подвір'ї Павла, підпалив їх, внаслідок чого останні згоріли вщент.

Слідчий кваліфікував дії Івана за ч. 2 ст. 194 КК. Адвокат натомість стверджував, що в діянні Івана відсутній склад кримінального правопорушення, оскільки по-перше, вартість знищеного майна не відповідає конститутивній ознаці правопорушення, передбаченого ст. 194 КК, а по-друге, з урахуванням місця розташування меблів – галявина на подвір'ї, відсутність дерев, споруд, віддаленість паркану та відсутність вітру у той день свідчить про помилковість застосування слідчим такої кваліфікуючої ознаки як загальнонебезпечний спосіб.

Кваліфікуйте діяння Івана. Чи змінилися б кваліфікація діяння Івана, якщо б вартість знищеного майна відповідала конститутивній ознаці ч. 1 ст. 194 КК? Чи слід вважати доводи адвоката обґрунтованими?

4. Під час окупації м. Херсона, Микола добровільно пішов на співпрацю із окупаційними військами РФ та вступив у ряди так званої «народної міліції» м. Херсона на посаду оперуповноваженого. Виконуючи свої «повноваження» на зазначеній «посаді», Микола проводив «слідчі дії» на території покинутих приватних володінь мешканців м. Херсона під час яких неодноразово вилучав та привласнював належне громадянам майно. Після деокупації м. Херсона Микола переховувався, але невдовзі був затриманий співробітниками СБУ. Під час огляду місця його перебування було знайдено та вилучено матеріальні цінності, що належали мешканцям м. Херсона, а також особисті речі загиблих бійців ЗСУ.

Слідчий кваліфікував дії Миколи за ст. 432 КК як мародерство.

Чи правильно слідчий кваліфікував діяння Миколи? Що слід розуміти під мародерством відповідно до положень чинного законодавства? Як слід розмежовувати мародерство та незаконне заволодіння майном в умовах воєнного або надзвичайного стану? Чи змінилася б кваліфікація дій Миколи,

якщо б він був військовослужбовцем ЗСУ, дезертував з лав ЗСУ та вчинив зазначені дії на тимчасово окупованій території Херсонської області?

Список літератури:

1. Бондаренко М.С. Учинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану як ознака, що кваліфікує злочин. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 травня 2022 р.) / редкол.: С.Д. Гусарєв, С.С. Чернявський, А.А. Вознюк. Київ : НАВС, 2022. С. 22–27.

2. Будяченко О.М. Щодо відповідальності за мародерство та інші кримінальні правопорушення проти власності в умовах воєнного стану. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір* : матер.наук.-практ. онлайн-заходу (м. Одеса, 29 квітня 2022 р.). Одеса : ОДУВС, 2022. С. 35–36.

3. Вознюк А.А. Воєнний або надзвичайний стан як обставина, що впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання: актуальні питання вдосконалення кримінального законодавства. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 травня 2022 р.) / редкол.: С.Д. Гусарєв, С.С. Чернявський, А.А. Вознюк та ін. Київ : НАВС, 2022. С. 43–54.

4. Гаджук (Чорна) О.С. Про системність кримінального права на прикладі використання законодавчої ознаки «в умовах воєнного чи надзвичайного стану». *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні* : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 5 трав. 2022 р.) / упоряд. та заг. ред.: Ю.В. Баулін, Ю.А. Пономаренко. Харків : Право, 2022. С. 66–69.

5. Гацелюк В. Криміналізація суспільно небезпечних діянь протягом дії Кримінального кодексу України 2001 року: останні сюжети на фоні загальної палітри законодавчих рішень. Київ : ВАІТЕ, 2021. 228 с.

6. Демидова Л.М. Проблеми кримінально-правової відповідальності за заподіяння майнової шкоди в Україні (майнова шкода як злочинний наслідок): теорія, закон, практика : монографія. Харків : Право, 2013. 752 с.

7. Здійснення кримінального провадження та воєнний стан: які виклики стоять перед судами України. *Юридична практика*. 23.05.2022. URL: <https://pravo.ua/zdiisnennia-kryminalnoho-provazhennia-ta-voiennyi-stand-iaki-vyklyky-stoiat-pered-sudamy-ukrainy/>.

8. Киричко В.М. Про особливості кримінального права, обумовлені воєнним станом, та їх відображення в кримінальному кодексі України. *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні* : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 5 трав. 2022 р.) / упоряд. та заг. ред.: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко. Харків : Право, 2022. 310 с. С. 35–42.

9. Кравчук О., Михайленко Д. Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання. *Юридична практика*. 12.03.2022. URL: <https://pravo.ua/voiennyi-stan-iaak-obstavyna-iaakavplyvaie-na-kvalifikatsiiu-zlochynu-ta-pryznachennia-pokarannia/>.

10. Людвік В.Д., Хашев В.Г. Окремі аспекти кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти власності в умовах воєнного часу. *Science, innovations and educations: problems and prospects* : X International Scientific and Practical Conference (Tokyo, Japan 4–6 May 2022). Tokyo, 2022. С. 571–576. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/40963/1/SCIENCE-INNOVATIONS-AND-EDUCATION-PROBLEMS-AND-PROSPECTS-6-8.04.22.pdf#page=571>.

11. Мармура О. Проблеми посилення відповідальності за викрадення чужого майна в умовах воєнного або надзвичайного стану. *Українська кримінальна юстиція в умовах війни* : матеріали VIII (XXI) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 9–11 червня 2022 р.) / упорядник І. Б. Газдайка-Василишин. Львів : ЛьвДУВС, 2022. С. 148–152.

12. Михайліченко Т.О. Інформація як предмет кримінальних правопорушень проти власності. *Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки* : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конференції (м. Харків, 12 трав. 2022 р.) / редкол.: Л. М. Демидова (голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2022. С. 202–205. DOI: <https://doi.org/10.31359/978-966-998-424-1>.

13. Мовчан Р. Посилення відповідальності за деякі кримінальні правопорушення проти власності, вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану: правозастосовчі та правотворчі проблеми. *Українська кримінальна юстиція в умовах війни* : матеріали VIII (XXI) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 9–11 червня 2022 р.) / упорядник І.Б. Газдайка-Василишин. Львів : ЛьвДУВС, 2022. С. 159–166.

14. Мовчан Р.О. Воєнні новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми : монографія. Київ : Норма права, 2022. 244 с.

15. Пономаренко Ю.А. Основні виклики, що постали перед кримінальним правом України з початком широкомасштабної фази війни, та відповіді законодавця на них. *Кримінально-правові відповіді на виклики*

воєнного стану в Україні : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 5 трав. 2022 р.) / упоряд. та заг. ред.: Ю.В. Баулін, Ю.А. Пономаренко. Харків : Право, 2022. С. 2–34.

16. Швець А.Ю. Інформація як предмет злочинів проти власності. *Право і суспільство*. 2010;5:155-160.